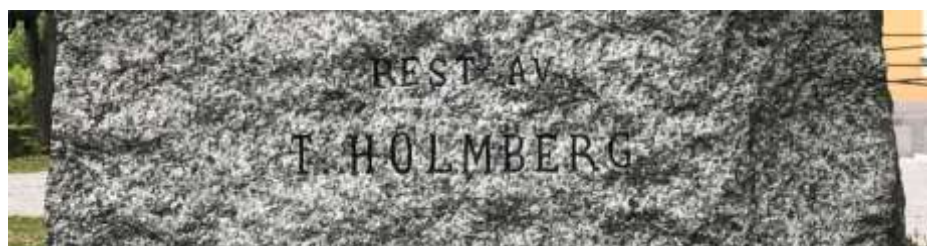

Tärna Folkhögskola, minnessten, skulptur, målningar

Schwerinmonumentet med texten:

WILHELM von SCHWERIN
SALABYGDENS HUGSTORE SON
ORAVAIS 1808
DEN UNGE HJÄLTEN
HANS NAMN GICK OPP
MED TIDIG GLANS
EJ SÅGS EN BANA
MER LJUS AF HOPP
MER SKÖN ÄN HANS
HAN HADE SITT SEXTONDE
ÅR EJ NÅTT
PÅ BÅR REN LAGD
LÅNGT VAR DET LIF DOCK
HAN LEFVA FÅTT
OM LIF ÄR BRAGD
1908

Text på baksidan: Rest av T. HOLMBERG

Ur en okänd bok, sid 588:

Vid Tärna folkhögskola af-
täcktes under ett ungdomsmöte
där den 8 juni ett monument
öfver Vilhelm von Schwerin,
den unge hjälten från finska kri-
get, tillkommet genom direktör
T. Holmbergs och fru Cecilia
Bååth-Holmbergs åtgöranden.
Högtidstalet hölls af landshöf-
ding Wersäll. Aftäckningen
försiggick under tillslutning af
omkring 1800 personer.

* * *

Monumentet avtäcktes den 8 juni 1908.

Bob Engelbertsson, *Genom tid och rum – kulturvandring på Tärna Folkhögskola*, 2011:

Minnesstenen

Avtäckning av minnesstenen av Wilhelm von Schwerin 1908. Wilhelm von Schwerin stupade som ung soldat i Finland hundra år tidigare. Han var son till riksprosten Fredrik von Schwerin som bodde i Sala socken prästgård i början av 1800-talet. Wilhelm von Schwerin finns skildrad i Runebergs diktepos *Fänrik Ståls sägner*.

Cecilia Bååth Holmberg som skrivit en bok om den unge soldaten, var en starkt bidragande orsak till att man lät uppföra denna minnessten. Sett i ett vidare perspektiv symboliserar minnesstenen den Holmbergska perioden på Tärna.

I mitten av 1960-talet gjorde man om platsen för stenen. Numera är den belyst. Foto: Från Tärna folkhögskola 100 år. 1976.

”Mötet mellan humaniora och vetenskap”

Järnsulptur av eleverna Gunnar Rudolfsson, Ulf Lindström, Arboga, och Sammy Lindberg, Norberg, vid vinterkursen *Konstnärligt arbete* 1965-66 under ledning av konstnär Tore Hultcrantz (1923-1998), Västerås Konstskola.

Ur tidningen *Tärna* nr 3 1928:

Stjärnbilderna i gymnastiksalstaket.

Som man torde erinra sig, överlämnades vid 50-årsfesten till skolstyrelsen en gåva på 2,000 kronor från Elevförbundet (Folkhögskoleföreningen), avsedd att användas till prydnad av skolans förnämsta rum, "stora salen". Då stora undervisningssalen redan fått sin utsmyckning i samband med ombyggnaden och samtidigt gymnastiksalen förvandlats till en verklig festsal, skolans naturliga högtidssal, ansåg styrelsen det lämpligast att använda medlen till dekoration av gymnastiksalens nya valvtak.

Denna väldiga vita yta, 240 kvadratmeter ungefär, formligen ropade efter konstnärlig utgestaltung. Så vidtalades den ansedde dekorationsmålaren Erik Jehrke att utföra en täckning av valvet med lämpliga ornament eller figurer, lämpade efter västmanländska förhållanden. Vi tänkte oss ett tag kanske en dekor i stil med den gamla bergsmansgårdens (Spikgårdens) på Vallby. Eller också figurer, som gävo ett uttryck åt lantmannagärningens villkor och förhållanden, exempelvis sinnebilder för vädrets makter och himmelens företeelser. Det var under diskussionen härom, som djurkretsen och dess tecken, välkända från almanack och bondepraktika, kommo att nämnas.

Vi studerade dessa tolv djurkretsteccken — hur de fantiserats ut på gamla stjärnkartor — och lockades alltmera

av det myller av stjärnbilder, varmed gångna tiders rika och frodiga inbillningskraft fyllt hela natthimlen och varav djurkretsen blott utgör en begränsad del, låt vara den mest iögonfallande. Och då såväl vår arkitekt som Erik Jehrke funno det i hög grad tilltalande att uteslutande utnyttja denna snart sagt outtömliga motivskatt för uppgiften i fråga, d. v. s. att fylla hela taket med stjärnbilder, blev det, efter en förberedande skissering av Jehrke, beslutat, att så skulle ske.

Vinterkursen hade knappast slutat, förrän en rullande ställning sattes upp och arbetet började. Samtidigt härmed höllo murarna m. fl. på i stora salen, så att, när sommarflickorna kommo, vi nödgades hålla till med morgonböner och kvällsföredrag i samma sal, där konstnärerna, Jehrke och hans medhjälpare Forsell, arbetade. De målade, tyst, jag skulle nästan vilja säga andaktsfullt, i en ända, medan vi hade vårt i en annan ända, och ingen tycktes störa den andre. Och så hade vi den sällsynta upplevelsen att få dag för dag följa tillblivelsen av ett konstverk. De fantasibilder, som utgöra en produkt av de gamla kulturfolkens geniala inbillningskraft under årtusenden, växte fram dagligen under våra ögon, och mot slutet av maj var det stora arbetet fullbordat, ett verk, som hedrar sin mästare och gläder ögat på oss alla, äldre och yngre Tärnaiter, där dess vimmel av figurer — gudar, halvgudar och hjältar, fabeldjur och allsköns symboler — stå fram i vitt och

grått mot en grund av himmelens blå.

Bilderna (sid. 43) visa oss ett par utsnitt ur takets mittelparti, dock ej själva mitten, nämligen de delar av stjärnhimmeln, där Djurkretsen framträder. Låt oss ägna en stunds uppmärksamhet åt denna märkliga följd av stjärnbilder. De äro säkerligen de äldsta av alla. Man ser dem t. ex. smycka taket i stora hallen till Dendra-templet i Egypten. Redan tidigt hade man lagt märke till, att solen under årets lopp flyttade över himlavalvet, så att dess middagslägen, dag för dag iakttagna, till slut bildade en sammanhängande cirkel, gående genom tolv stjärnbilder. Eftersom dessa mestadels hade blivit uppkallade efter djur, gav man hela rundeln namnet Djurkretsen (på grekiska Zodiaken).

I vår gamla almanack funnos dessa s. k. "tecken" noggrant införda för hela året: tre vårtecken, Väduren, Oxen och Tvillingarna, tre sommartecken, Kräftan, Lejonet och Jungfrun, tre hösttecken, Vågen, Skorpionen och Skytten, samt tre vintertecken, Stenbocken, Vattumannen och Fiskarna. Våra fäder kände dem väl, mycket bättre än vi, och fäste stor uppmärksamhet vid dem. Bondepraktikan sysselsätter sig ständigt med dem i samband med årstidernas skiftande värderleksförhållanden och därav beroende sysslor. Och astrologerna, stjärntydarna, som sysslade med att ställa människobarnens horoskop, d. v. s. stjärnornas inbördes ställning vid en persons födelse, och därur beräkna deras mer eller mindre lyckosamma livslopp, hade mycket att göra med dem; de ansågos framför andra stjärnbilder ha betydelse som lycko- eller olycksbådande.

Djurkretsbildernas namn äro delvis så gamla, att man delvis icke vet deras upprinnelse. Men den saga eller

myt, som gått till vår tid anknuten till namnet, ha i regel grekerna, forntidens förnämsta kulturfolk, givit oss.

Väduren — för att börja med "sol-årets" första tecken — lär sålunda vara Väduren med det gyllene skinnet. Syskonen Frixos och Helle flydde undan en ondskefull styvmors onda anslag, ridande över havet på den underbara väduren, som deras döda moder trollat i deras väg. Men Helle föll av och drunknade i sundet mellan Europa och Asien, som alltsen bär hennes namn Hellesponton. Brodern däremot nådde lyckligt det avlägsna Kolkis, offerade där, till tack för sin räddning, väduren åt gudarna och upphängde det gyllene skinnet i ett tempel, där det längre fram i tiden erövrar av argonauterna, d. v. s. hjältarna på det underbara skeppet Argo, som f. ö. också synes på himmeln bland stjärnbilderna.

Vårdagsjämningspunkten, som fördom befann sig inom Vädurens stjärnbild, har under årtusendenas lopp flyttat sig till Fiskarnas stjärnbild. Därmed ha naturligtvis också övriga huvudpunkter i solens "årsbana" förskjutits från den ursprungliga djurkretsbilden till nästa, bakåt räknat.

Oxen eller *Tjuren*, återkallar minnet av ett annat sagodjur, också utrustat med en fenomenal simkraft. Men så var det i själva verket ingen mindre än gudafadern själv, Zeus, som förvandlat sig till tjur; som sådan bortförde han från Fenikien den fagra konungadottern Europa, som tjusats av djurets skönhet, där hon lustvandrade på en blomsteräng invid havsstranden, simmande över Medelhavet till den världsdal, som sedermera bär hennes namn. Därför ser man också på himmeln endast Tjurens huvud och framdel, medan resten av kroppen befinner sig under vatten. Men han är så väl-

dig, att han likväl behärskande fyller sin del av himlavalvet med jättehorn och jättebringa; i denna senare glänsa

och Ledas söner, voro i forntiden skyddspatroner för det mäktiga Romarväldet — deras mäktiga tempel

Lejonet

Viduren

Kräftan Tvillingarna

Oxen

Stenbocken Skytten

Skorpionen

Vattumannen

Vägen

Parti av gymnastiksalsaket.

Den övre bilden upptar fem djurkretsstecken (nedtill). Nedre bilden fem andra (upptill och i mitten).

Sjustjärnorna, enligt sagan Atlas sju döttrar, som "genom nattens skuggor glimma, likasom en svärm eldflugor, skymtande i silvrad dimma".

Tvillingarna, Castor och Pollux, Zeus'

står ännu delvis kvar på Forum i Rom — men också särskilt för alla sjöfarare. Vi påminnas därom i Apostlagärningarnas 28: 11, där det heter: "Efter tre månader avseglade vi på ett

alexandrinskt skepp, som bar tvilling-gudarnas tecken”.

Kräftan var förr sommarsolståndets stjärnbild och som sådan betydelsefull som väderlekstecken för de gamla. Det var nu närmast dess mittparti det gällde, den ryktbara Krubban, synlig som en liten silverfläck, omgiven av två stjärnor — ”Åsnefölen”, ätande ur sin silverkrubba — men endast vid klart väder. Som den grekiske skalden sjunger:

”Giv akt på Krubban! Som ett litet töcken hon svävar långt i norr i Kräftans höjd.
Av tvenne matta stjärnor hon begränsas:
två åsnor är det, som av krubban skiljas.
Med ens, när hela himlens rymd är klar,
försvinner hon ibland, och dessa stjärnor
då tyckas foga skilda banor samman.
Då skall av störtskur marken genomdränkas,
ty synes Krubban dunkel, och om skenet
av dessa stjärnor oförändrat lyser,
är det ett säkert förebud till regn”.

Också *Lejonet* är ett viktigt väderleksmärke. Högsommarens starkaste hetta betecknar solens inträde i denna stjärnbild:

Mest svedande är Solens gyllne vagn,
och svängda hjul ej längre dölja spåren,
när hon med Lejonet begynner färden.

Kanske är Lejonet den äldsta av alla stjärnbilder. Märkvärdigt nog ge alla forntidsfolken, oberoende av varandra, den detta samma namn. I bibeln kallas den ”Lejonet av Juda”.

N. Hj. Bosson.

(Forts.).

Bob Engelbertsson, *Genom tid och rum – kulturvandring på Tärna Folkhögskola*, 2011, sid 77:

Om och tillbyggnaden 1928

Om och tillbyggnad av Tärna folkhögskola 1928. Här illustrerat som reliefbild i matsalen.

Carl Elmberg (1889-1955) anlätades vid flera tillfällen för dekorationer på Tärna. Bland hans arbeten märks länsvapnet på huvudbyggnaden, äggstavarna i taket på aula, reliefbilderna i matsalen som föreställer Västmanländskt arbets- och kulturliv.

Foto: Sandra Fonnisson

Reliefer med motiv av liv och leverne i Västmanland av Carl Elmberg (1889-1955) i Tärna folkhögskolas matsal:

Carl Elmberg, *Familjen – hemmet*

Carl Elmerg, *Folkmusiken*

Carl Elmerg, *Västerås domkyrka, Johannes Rudbeckius*

Folkrörelserna

Carl Elmerg, *Strömsholms kanal*

Carl Elmerg, *Skogshanteringen*

Carl Elmerg, *Järnhanteringen – Bergslagen*

Carl Elmerg, *Gruvhanteringen*

Carl Elmerg, *Tidö slott med Axel Oxentierna*

Carl Elmerg, Påbyggnaden av tredje våningen på Tärna Folkhögskola

Carl Elmerg, Jordbruket

Bob Engelbertsson, *Genom tid och rum – kulturvandring på Tärna Folkhögskola*, 2011, sid 82:

Gymnastiksalstaket

Gymnastiksalstaket

Stjärnbilderna i gymnastiksalstaket anspelar på bondepraktikan och jordbruksåret. Målningarna tillkom i samband med om- och tillbyggnaden 1928.

Foto: Bob Engelbertsson

Erik Jerkhe

Dekorationskonstnär Erik Jerkhe (1888-1973) och medhjälpare i färd med att måla taket. Arbetet med att dekorera det 200 kvadratmeter stora taket tog en hel sommar.

Foto: Privat.

En del av övriga konsten på Tärna Folkhögskola:

Gunnar Pers, *Romfartuna kyrka*, oljemålning

Lennart H Lindberg, oljemålning

Rolf N-n (Rolf Norrman?), oljemålning

G Nordström, pastell?

Svärtydd signatur